Gazdaságszerkezet alakulása az EU-ban, különös tekintettel Magyarországra

Harangi-Rákos Mónika

Kulcsszavak: gazdaságszerkezeti összeírás, általános mezőgazdasági összeírás, mezőgazdasági terület, földhasználat, éves munkaerőegység.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Magyarország az EU-27 tagországai közül a kedvezőnek mondható ökológiai adottságú országok körébe sorolható. Az ország teljes területének mintegy 60%-a (5,3 millió hektár) áll mezőgazdasági művelés alatt, az EU-ban ennél csak Dániában és Nagy-Britanniában magasabb a mezőgazdasági terület aránya. Az EU-27 tagállamok összes mezőgazdasági területéből mindössze 3%-kal részesedik Magyarország, ennek ellenére egyes termékek előállításában jelentős a szerepe. Az EU-27 tagországok gazdaságait vizsgálva kiderül, hogy a gazdaságok 80%-a 10 hektárnál kisebb mezőgazdasági területen, 14%-uk 10–50 hektár közötti, illetve 3%-uk 50–100 hektár közötti mezőgazdasági területen gazdálkodik. A 100 hektár feletti mérettel rendelkező üzemek aránya csupán 3%, ugyanakkor a mezőgazdasági terület 50%-át művelik. A magyar gazdaságszerkezet egyedinek mondható az EU-ban (bár fontos megjegyezni, hogy Lengyelországban és Romániában is elaprózódott a birtokszerkezet). A gazdaságok 87%-a 5 hektárnál kisebb területen gazdálkodik, míg az 50 hektár feletti gazdaságok aránya csekély. Magyarországon elaprózódott a birtokstruktúra, amihez hozzájárul, hogy a gazdaságok számbavételénél a gazdasági küszöb mértéke igen alacsony. Ennek köszönhetően a gazdaság fogalma jelentősen eltér az üzemgazdaságban használt definícióktól. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) a gazdaság fogalmába a vidéki háztartásokat is beleérti, így az agrárpolitika által megcélzott mezőgazdasági üzemek (árutermelő gazdaságok) összemosódnak a számokban.

BEVEZETÉS

Az elemzés célja az EU-27 tagországok gazdaságszerkezetének vizsgálata a 2007. évi gazdaságszerkezeti összeírás és a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás adatai alapján. Az EU-ban a mezőgazdaság helyzetének bemutatására tízévente általános mezőgazdasági összeírást és két-három évente gazdaságszerkezeti összeírást végeznek. A 2010-es összeírás lefedi az EU-27 tagállamok állatállományának és mezőgazdasági területének 98%-át. A gazdaságszerkezeti összeírást napjainkban az Európai Parlament és a Tanács 1166/2008/EK rendelete szabályozza, korábban a mezőgazdasági üzemek szerkezetére vonatkozó közösségi felmérések szervezéséről az 1988. február 29-i 571/88/EGK tanácsi rendelet 2007-ig rendelkezett. A 2010-es összeírás volt az első, amely mind a 27 tagállamra, illetve Norvégiára és Svájcra is kiterjedt, valamint előzetes adatokat tartalmaz Horvátországról. A vizsgálat tárgya a gazdaságok számának változása mellett a mezőgazdasági munkaerő és a földhasználat alakulásának bemutatása.

A gazdaságstruktúrával több kutató (*Kovács, 2001; Kovács – Udovecz, 2003; Dorgai*

et al., 2003; Takács, 2005; Kapronczai, 2007; Keszthelyi – Pesti, 2008; Beke et al., 2011; Udovecz et al., 2012) is foglalkozott az ezredfordulót követően. *Dorgai et al. (2003)* tanulmányában az EU-csatlakozás előtt próbálta meghatározni a gazdaságilag életképes üzem fogalmát az EU fejlesztési támogatásainak érdekében a Standard Fedezeti Hozzájárulás (SFH) alapján. Az életképesnek ítélt üzemméret minimális küszöbértékét határozták meg. A két érték (2 millió Ft SFH és 1 millió Ft SFH) közötti különbség a támogatásra jogosult gazdaságok számát befolyásolja, az 1 millió SFH-értéknél azonban bizonytalannak látták az életképességet. Véleményük szerint az egyéni termelők jelentős része nem lesz jogosult fejlesztési támogatásra. *Takács (2005)* elemzésében a 2003. évi gazdaságszerkezeti összeírás alapján hasonlítja össze a magyar mezőgazdaság helyzetét az EU-15 tagországaival. Tanulmányában kiemeli, hogy Magyarországon számos kisméretű, versenyképtelen gazdaság tevékenykedik. Vizsgálatában a magyar üzemi struktúrát Dániával, Belgiummal, Svédországgal, Finnországgal és Írországgal hasonlította össze, és azt a következtetést vonta le, hogy a magyarországihoz hasonló nagyszámú (774 ezer) mezőgazdasági termelő a fentebb említett öt tagországban nem volt található. A magyar gazdaságok döntő része, közel 80%-a a legkisebb bruttó termelési érték kategóriába (750 ezer Ft alatti) esett. A gazdaságok csupán 0,6%-a tartozott a 30 millió Ft feletti értékkategóriába, míg Dániában 42%, Belgiumban 49%, Svédországban 20%, Finnországban 16% és Írországban 15% volt ez az arány. A gazdaságokat termelési érték szerint vizsgálva kiderült, hogy a magyar gazdaságok tőkeellátottsága, versenyképessége, felszereltsége elmaradt a fentebb említett öt országétól a kialakult üzemszerkezet következtében. Az EU-15 tagállamaitól eltérő gazdaságstruktúrát a rendszerváltás utáni duális nagyüzemi és kisüzemi rendszer kialakulásával magyarázta.

Kapronczai (2007) szerint a magyar mezőgazdaság gazdaság- és birtokstruktúrája különbözik az EU-15 meghatározó tagállamaiétól, de birtoknagysága a déli tagállamokéhoz (Görögország, Olaszország, Portugália) hasonlít. A Tesztüzemi Rendszer alapján összehasonlította az EU-15-ök és Magyarország gazdaságszám-megoszlását ökonómiai méretcsoportok[1] szerint. Ebből kiderült, hogy Magyarországot a közepes méretkategória[2] alacsony aránya jellemzi. *Beke et al. (2011)* az EU tagországai közül 6 nyugati és 6 keleti ország elmúlt 10 évi mezőgazdasági teljesítményéről készítettek elemzést. Megállapították, hogy a keleti országok teljesítménye a tőlük elvárható szint közelében mozgott, miközben a nyugati országok teljesítménye elmaradt a várhatótól. A keleti országok földterület-használatának hatékonysága alig haladja meg a nyugati tagországok átlagának a felét. A keleti országok közül kimagasló teljesítményt Szlovénia, míg a nyugati országoknál Hollandia ért el. Azt a következtetést fogalmazták meg, hogy az újonnan csatlakozott országok teljesítményének javulását a közösségi forrásokból való magasabb részesedés segíthetné elő. *Udovecz et al. (2012)* tanulmányában az EU-csatlakozás után nyertesnek és vesztesnek vélt gazdaságokat vizsgálta. Kutatásukat az AKI tesztüzemi rendszerre alapozták, amiben a 4000 eurónál nagyobb Standard

[1] Az ökonómiai üzemméret kifejezésére használják az Európai Méretegység (EUME) mutatóját. Az EUME kiszámításakor az euróban kifejezett standard fedezeti hozzájárulás értékét (SFH), vagyis a mezőgazdasági termelőtevékenység egységnyi méretére (1 ha, 1 állat) vonatkozóan meghatározott normatív (átlagos időjárási és üzemi feltételekre vonatkoztatott) fedezeti hozzájárulást 1200-zal osztják. 1 EUME egyenlő az üzem összes SFH-jának 1200 eurójával (*Keszthelyi, 2005*).

[2] 2003-ban az EU-ban a használt üzemméret-kategóriák szerint a 8 EUME alatti gazdaságok tartoznak a kicsi, a 8–40 EUME közöttiek a közepes, a 40 felettiek a nagy méretkategóriába.

Termelési Értékű[3] (STÉ) gazdaságok találhatók. A nyertes gazdaságok nagyobb területen gazdálkodtak, a takarmány jelentős részét maguk állították elő és rendelkeztek megfelelő szaktudással. Negatív kapcsolatot találtak a sikeresség és az állattenyésztés között. A vesztes gazdaságokhoz viszonyítva a nyertesek kevesebb állatot tartanak, illetve leépítették az állományt a társas vállalkozások tejtermelésének kivételével.

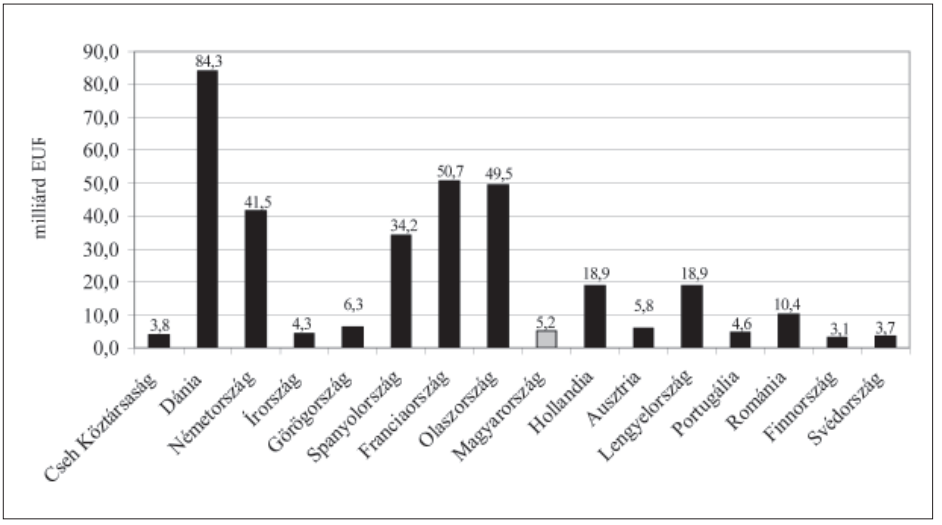
1. KIBOCSÁTÁS ALAKULÁSA AZ EU-27 TAGORSZÁGAIBAN

A 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás eredményei alapján elmondható, hogy 24 tagállam (Belgium, Luxemburg és az Egyesült Királyság adatai nem elérhetőek) kibocsátása közel 270 milliárd EUR volt, ebből Franciaország, Olaszország és Németország részesedése meghaladta az 50%-ot, Bulgária, Észtország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Szlovénia és Szlovákia pedig egyenként az uniós kibocsátás 1%-át sem érte el. Magyarország 2%-kal (5,2 milliárd EUR), Románia 4%-kal (10,4 milliárd EUR), Lengyelország és Hollandia 7%-kal (18,9-18,9 milliárd EUR) járult hozzá a kibocsátáshoz (1. ábra).

Három tagország (Belgium, Luxemburg és Egyesült Királyság) adatainak kivételével az EU mezőgazdasági kibocsátásának 47%-át a 250 000 EUR feletti kibocsátással rendelkező gazdaságok tették ki. Az EU-ban e nagygazdaságok az összes gazdaság számának mindössze 2%-át képviselték, miközben az összes mezőgazdasági terület 25%-át művelték. A 2000 EUR alatti kibocsátással rendelkező gazdaságok a mezőgazdasági terület mindössze 5%-át hasznosították (*EUROSTAT, 2012*).

1. ábra

Az EU egyes tagországai mezőgazdaságának kibocsátása 2010-ben

Forrás: EUROSTAT, 2012

[3] Az üzemméretet Standard Termelési Értékben mérik, ami a gazdaságok tartós kibocsátását fejezi ki a termelőeszköz-ellátottság, a termelési szerkezet és a termőhelyi adottságok függvényében. A termelő tevékenységek (hektárral és éves átlagos állatlétszámmal) STÉ-jét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve a gazdaság STÉ-jét kapjuk, amit euróban fejeznek ki (*Udovecz et al., 2012*).

2. MAGYARORSZÁG ÉS AZ EU GAZDASÁGSTRUKTÚRÁJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A tagországok hatáskörébe tartozik a gazdasági küszöb meghatározása. Az Európai Parlament és a Tanács 1166/2008/EK rendelkezik a gazdaságszerkezeti felmérésekről és a mezőgazdasági termelési módszereket vizsgáló felmérésről. A rendelet tárgya a mezőgazdasági gazdaságok szerkezetéről szóló, összehasonlítható közösségi statisztikák előállítása és a mezőgazdasági termelési módszereket vizsgáló felmérések készítése. A rendeletben leírt felmérés kiterjed

• azokra a gazdaságokra, ahol a mezőgazdasági hasznosítású terület nagysága legalább 1 ha;

• azokra a gazdaságokra, ahol a mezőgazdasági hasznosítású terület 1 ha-nál kisebb, akkor, ha ezek a gazdaságok bizonyos hányadot eladásra termelnek, illetve ha termelési egységük meghalad bizonyos fizikai küszöbértékeket (*Internet1*).

A rendelet továbbá kitér azokra a tagállamokra is, amelyek 1 ha-nál nagyobb felmérési küszöbértéket alkalmaznak. Ezeket a tagországokat kötelezi, hogy a küszöbértéket úgy határozzák meg, hogy ezzel csak azokat a legkisebb gazdaságokat zárják ki a felmérésből, amelyek együttesen az adott tagállam közbirtok nélküli teljes használatban lévő mezőgazdasági területének legfeljebb 2%-át vagy a nagyállategységben kifejezett teljes állatállomány legfeljebb 2%-át képviselik. Továbbá rendelkezik arról is, hogy a gazdaságszerkezeti felmérésekben és a mezőgazdasági termelési módszereket vizsgáló felmérésben alkalmazandó küszöbértékek[4] bármelyikét elérő gazdaságoknak minden esetben szerepelniük kell a felmérésben. Ennek megfelelően az összeírásnak le kell fednie az EU-27 tagállamok állatállományának és mezőgazdasági területének 98%-át. A legtöbb tagországban a rendeletben meghatározott küszöbértékeket alkalmazzák, de az új tagországokban akadnak ettől alacsonyabb értékek is (pl. Lengyelország, Magyarország). Jelen tanulmányban csak az EU-27 tagországaiban található szélsőértékeket mutatom be, mert a tagországok többségénél azonos vagy közel azonos gazdaságküszöböt határoztak meg.

A gazdaságszerkezeti összeírás határértékei az EU egyes tagállamaiban a következők:[5]

• *Dánia:* 5 ha mg-i terület;

• *Cseh Köztársaság:* 5 ha mg-i terület;

• *Németország:* 5 ha mg-i terület;

• *Egyesült Királyság:* 5 ha mg-i terület;

• *Svédország:* 2 ha szántó, 50 tehén, 250 szarvasmarha, 50 koca vagy 50 sertés, 50 anyajuh, 100 baromfi;

• *Ausztria:* 1 ha mg-i terület, 0,25 ha ültetvény, 3 szarvasmarha, 5 sertés, 10 juh/kecske, 100 baromfi;

• *Franciaország:* 1 ha mg-i terület, 0,2 ha ültetvény, 1 tenyészállat, 2 szarvasmarha, 6 anyajuh, 5 sertés;

• *Magyarország:* 0,15 ha mg-i terület, 0,05 ha ültetvény, 1 szarvasmarha, sertés, juh, kecske, ló, 50 baromfi;

• *Ciprus:* 0,1 ha összterület, 0,05 ha üvegház, 1 tehén, 2 bika/ló, 5 sertés/juh/kecske, 50 csirke;

• *Lengyelország:* 0,1 ha mg-i terület, > 0,1 ha + 1 szarvasmarha/ló/koca, 5 sertés, 3 juh/kecske, 30 baromfi;

• *Görögország:* 0,1 ha mg-i terület, 0,05 ha üvegház, 1 tehén, 2 bika/ló, 5 sertés/juh/kecske, 50 baromfi.

---

[4] Hasznosított mezőgazdasági terület (szántó, konyhakert, gyep, ültetvény) 5 ha, szabadföldi ültetvények (gyümölcs-, bogyós-, citrus- és olívaültetvények, szőlők és faiskolák) 1 ha, egyéb intenzív termesztés (friss zöldségfélék, dohány, komló, gyapot) 0,5 ha, üvegházban vagy más védőtakarás alatt termelt növények 0,1 ha, szarvasmarha 10 egyed, sertés 50 egyed (tenyészkoca – 10 egyed), juh 20 egyed, kecske 20 egyed, baromfi 1000 egyed.

[5] Az 1 ha alatti gazdaságok csak abban az esetben vehetők figyelembe, ha kereskedelmi célra is termelnek (Magyarország: 0,15 ha a határérték).

A Cseh Köztársaság, Dánia, Németország, Svédország és az Egyesült Királyság kivételnek számítanak, mert ott a gazdasági küszöb minimuma 5 ha. Számos tagországban viszont 1 ha-nál alacsonyabb a gazdasági küszöb mértéke (Ciprus, Lengyelország, Görögország és Magyarország).

Magyarországon két adatbázis ad lehetőséget a gazdaságok társadalmi-gazdasági szerepének vizsgálatára: a *Központi Statisztikai Hivatal* (KSH) gazdaságszerkezeti és általános mezőgazdasági összeírásai révén gyűjtött adatok, valamint az *Agrárgazdasági Kutató Intézet* (AKI) által gondozott tesztüzemi adatbázis. A KSH adatbázisaiban egyéni gazdaságnak minősül az a háztartás, amely elérte vagy meghaladta az összeírás eszmei időpontjában meghatározott gazdaságküszöböt (a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírásnál a küszöbértékeket lásd lentebb). Ezzel szemben az AKI adatbázisában a 4000 EUR Standard Termelési Értéket (STÉ) elért gazdaságokra korlátozódnak a vizsgálatok (2010 előtt 2 európai méretegység (EUME) volt a minimum[6]). A KSH 2010-ben 567 ezer gazdaságot tartott számon, ezzel szemben az AKI tesztüzemi rendszerében az adatgyűjtés 1920 mintaüzemre terjedt ki, ami 106 ezer olyan mezőgazdasági vállalkozást reprezentált, amelyek termelési értéke meghaladja a 4000 EUR Standard Termelési Értéket (STÉ) (*Keszthelyi – Pesti, 2012*). *Kovács – Udovecz (2003)* szerint a Tesztüzemi Rendszer lehetővé teszi, hogy azonos rendszerben, azonos mutatók alapján hasonlítsák össze a mezőgazdasággal foglalkozó gazdaságokat Magyarország és az EU tagállamai között.

A KSH adatbázisaiban gazdaságnak minősül az a háztartás, amely elérte vagy meghaladta az összeírás eszmei időpontjában meghatározott *gazdaságküszöböt*. A 2010. évi általános mezőgazdasági összeírásnál (ÁMÖ) a gazdaságküszöb a következőképpen alakul:

- a háztartás összes termőterülete 1500 m² vagy több; vagy
- összes gyümölcsös- és/vagy szőlőterülete 500 m² vagy több, illetve üvegház vagy más (járható) védőtakarás alatti termesztő területe 100 m² vagy több; vagy
- mezőgazdasági haszonállat-állománya legalább egy nagyobb haszonállat (szarvasmarha, sertés, ló, juh, kecske, bivaly, strucc); vagy
- 50 tyúk, illetve más baromfi (liba, kacsa, pulyka, gyöngyös); vagy
- 25-25 házinyúl, prémes állat, húsgalamb; vagy
- 5 méhcsalád; illetőleg
- mezőgazdasági szolgáltatást végzett az elmúlt 12 hónap során (*KSH, 2008; INTERNET1*).

A felsorolásból látható, hogy a gazdaságok számbavételénél a megállapított gazdasági küszöb mértéke igen alacsony, ezért az itt összeírt gazdaság fogalma jelentősen eltér az üzemgazdaságban használt definícióktól. A KSH a gazdaság fogalmába a vidéki háztartásokat is beleérti, így az agrárpolitika által megcélzott mezőgazdasági üzemek (árutermelő gazdaságok) „elvesznek" a számokban. Ennek köszönhetően 576 ezer gazdaságot (567 ezer egyéni gazdaság és 8,8 ezer társas vállalkozás) tartanak nyilván Magyarországon, melyből csupán 180 098 gazdaság SAPS kedvezményezett, illetve mindössze 95 000 gazdaság kereskedelmi célú (*Potori et al., 2012*).

Ezzel szemben a *Keszthelyi – Pesti (2012)* által készített 2010. évi Tesztüzemi Rendszerben 1528 egyéni gazdaság szerepelt, amely a 4000 STÉ-nél nagyobb gazdaságokat tartalmazza összesen 99 000 gazdaság reprezentálásával. A vizsgált 99 000

[6] 2009-ig az EUROSTAT Gazdaságszerkezeti Összeírásában és az FADN-ben a Standard Fedezeti Hozzájárulás (SFH) alapú tipológiát használták az üzemméret és a tevékenységi irány meghatározására.

gazdaság az összes egyéni gazdaság által használt földterület 88%-át művelte és az összes STÉ (ez az egyéni gazdaságok által termelt STÉ) 80%-át állította elő. A 392 társas vállalkozás 6332 üzemet képvisel, az általuk használt földterület 99%-át művelve az STÉ 100%-át képviselik.

A gazdaságküszöb által meghatározott gazdaságok száma vegyes képet mutat az EU-ban (1. táblázat). Az EU-27-ben 2007-ben 7,3 millió kereskedelmi célú gazdaságot és 6,4 millió kisgazdaságot tartottak nyilván. A 2010. évi adatok a gazdaságok számának jelentős csökkenését mutatják az egyes tagországokban: 2007–2010 között 13,7-ről 11,9 millióra, azaz 14%-kal csökkent a gazdaságok száma. A legnagyobb mértékű csökkenést Szlovákiában (–65%), a Cseh Köztársaságban (–42%) és Lengyelországban (–37%) regisztrálták. A gazdaságok száma a vizsgált időszakban Máltán, Portugáliában és Írországban emelkedett.

Az EU-27 kisgazdaságainak (elsősorban önellátásra termelők) csaknem fele Romániában gazdálkodott. Az EU-27 kereskedelmi célú gazdaságainak több mint 20%-a Lengyelországban és Olaszországban volt megtalálható. A legtöbb gazdasággal (3,9 millió gazdaság) Románia rendelkezett, a legkevesebbel pedig Luxemburg (2200 gazdaság). A román (32%) és olasz (14%) gazdaságok száma 2010-ben az EU-27 tagországok összes gazdaságának mintegy 46%-át tette ki. A gazdaságok számát tekintve meghatározó még Lengyelország és Magyarország, az EU gazdaságainak 13, illetve 5%-át képviselve.

Említést érdemel, hogy az egyes tagországok gazdaságainak számában mutatkozó jelentős eltérések elsősorban a tagországok által meghatározott egymástól eltérő gazdaságküszöböknek köszönhetők, ezért nem indokolt csupán a gazdaságok számából megítélni az adott tagország mezőgazdaságának súlyát. A tagországokban nyilvántartott gazdaságok száma és a mezőgazdaság kibocsátása között nincsen releváns kapcsolat. Ebből következik, hogy indokolt azt is megvizsgálni, hogy a tagországban a munkaerő-felhasználás és a földhaszná-

1. táblázat

Gazdaságok száma az EU-tagállamokban

(M. e.: ezer gazdaság)

Tagországok	Gazdaságok száma		Tagországok	Gazdaságok száma	
	2007	2010		2007	2010
Belgium	48,0	42,9	Luxemburg	2,3	2,2
Bulgária	493,1	370,5	Magyarország	626,3	576,8
Cseh Köztársaság	39,4	22,9	Málta	11,0	12,5
Dánia	44,6	42,1	Hollandia	76,7	72,3
Németország	370,5	299,1	Ausztria	165,4	150,3
Észtország	23,3	19,6	Lengyelország	2 390,9	1 506,6
Írország	128,2	139,9	Portugália	275,1	305,3
Görögország	860,1	674,9	Románia	3 931,3	3 859,0
Spanyolország	1 043,9	989,8	Szlovénia	75,3	74,7
Franciaország	527,3	516,1	Szlovákia	68,9	24,5
Olaszország	1 679,4	1 620,9	Finnország	68,2	63,9
Ciprus	40,1	38,9	Svédország	72,6	71,1
Lettország	107,7	83,4	Egyesült Királyság	299,8	186,7
Litvánia	230,3	199,9	EU-27	13 699,7	11 966,4

Forrás: EUROSTAT, 2012; EUROSTAT, 2011

lat mellett hogyan alakul a mezőgazdasági kibocsátás.

3. MEZŐGAZDASÁGI MUNKAERŐ ALAKULÁSA AZ EU-BAN

A mezőgazdasági munkák szezonális jellegéből adódó alkalmi munkavégzés árnyalja a foglalkoztatásról kialakult képet. A munkaerő-felhasználás a mezőgazdaságban különböző jellegű, attól függően, hogy társas vállalkozásról vagy egyéni gazdaságról van-e szó. A társas vállalkozásokban foglalkoztatottak többnyire napi 8 órában végzik tevékenységüket, az egyéni gazdaságokban általában naponta csupán néhány órát dolgoznak. Az utóbbinál jelentős a részmunkaidős és az időszakos munkát végzők aránya. Az éves munkaerőegység (ÉME) fogalmának bevezetése jelentette a megoldást az összehasonlításhoz, ami a néhány órás munkavégzés teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) történő átszámítását teszi lehetővé. Az éves munkaerőegység egyenértékű a teljes munkaidős foglalkoztatással. Az ÉME megfelel annak a munkamennyiségnek, amit egy személy teljes munkaidőben a mezőgazdaságban végez 12 hónapon át.

Az EU gyakorlatában megkülönböztetik a fizetett és a nem fizetett munkavégzést. Utóbbi az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett mezőgazdasági munkát jelenti. A kiegészítő tevékenységként végzett mezőgazdasági munka is munkaerőráfordításként kerül elszámolásra, vagyis a nem mezőgazdasági főtevékenységű foglalkoztatottak mezőgazdasági munkáját is figyelembe veszik az éves munkaerőegység kalkulációjánál.

Az EU-27-ben hozzávetőleg 25 millió fő végez mezőgazdasági munkát. Az összes felhasznált munkaerő 9,7 millió ÉME volt 2010-ben, ami mintegy 9,7 millió teljes munkaidőben mezőgazdasági tevékenységet

2. táblázat

A felhasznált munkaerő-mennyiség az EU-27 tagállamaiban

(M. e.: ezer ÉME)

Tagországok	Munkaerő		Tagországok	Munkaerő	
	2007	2010		2007	2010
Belgium	66	62	Luxemburg	4	4
Bulgária	491	407	*Magyarország*[7]	*403*	*424*
Cseh Köztársaság	137	108	Málta	4	5
Dánia	56	52	Hollandia	165	162
Németország	609	545	Ausztria	163	114
Észtország	32	25	Lengyelország	2 263	1 897
Írország	148	165	Portugália	338	363
Görögország	569	404	Románia	2 205	1 610
Spanyolország	968	889	Szlovénia	84	77
Franciaország	805	780	Szlovákia	91	56
Olaszország	1 302	954	Finnország	72	60
Ciprus	26	19	Svédország	65	57
Lettország	105	85	Egyesült Királyság	341	266
Litvánia	180	147	*EU-27*	*11 692*	*9 737*

Forrás: EUROSTAT, 2012; EUROSTAT, 2011

[7] A KSH és az EUROSTAT által közölt éves munkaerőegység-felhasználás nagysága eltér egymástól, lásd 2-3. táblázat.

végző foglalkoztatottnak felel meg (2. táblázat). Az EU-ban felhasznált munkaerő mennyiségén belül a legmagasabb arányt Lengyelország (19,5%) és Románia (16,5%) képviselte. A munkaerő-felhasználás az évi 2000 EUR kibocsátás alatti gazdaságokban volt a legmagasabb (az összes ÉME 14%-a). A legkisebb kibocsátási osztályon belül (2000 EUR) Bulgáriában (49%) és Magyarországon (40%) volt a legmagasabb a munkaerő-felhasználás. A felhasznált éves munkaerőegység 12%-a 4000–7999 EUR kibocsátási kategóriában került felhasználásra. A legkisebb ÉME-felhasználás (az összes ÉME 5%-a) a 250 000–499 999 EUR kategóriában volt, az 500 000 EUR feletti kibocsátási kategóriában pedig az összes ÉME 9%-a. A Cseh Köztársaságban (65%) és Szlovákiában (56%) volt a legmagasabb a munkaerő-felhasználás az 500 000 EUR feletti kibocsátási kategóriában.

A 2007. évi 11,7 millió ÉME 2010-re 17%-kal csökkent. Írország (+11%), Portugália (+7) és Magyarország (+5) kivételével valamennyi tagországban visszaesett a felhasznált munkaerő. A legnagyobb mértékű csökkenés Szlovákiában (közel 40%), Ausztriában, Romániában, Olaszországban és Cipruson (30%) következett be.

A családi munkaerő aránya 2007–2010 között ÉME-ben kifejezve 78-ról 75%-ra esett vissza, a rendszeresen dolgozó nem családi munkaerő aránya 17-ről 15%-ra csökkent, míg a nem rendszeresen dolgozó nem családi munkaerő aránya nem változott, 8% körül alakult 2007-ben és 2010-ben is. A családi munkaerő nagysága az EU-27-ben 7,5 millió ÉME volt 2010-ben. 11 tagországban (Bulgária, Írország, Görögország, Lettország, Málta, Ausztria, Lengyelország, Portugália, Románia, Szlovénia, Finnország) ennek az aránya az összes ÉME-n belül elérte vagy meghaladta a 80%-ot. A legnagyobb mértékű családi munkaerő-felhasználás Lengyelországban (1,8 millió ÉME) és Romániában (1,4 millió ÉME) volt. Az összes munkaerőn belül a nem családi munkaerő 1,4 millió ÉME volt, aminek az aránya a Cseh Köztársaságban (75%), Szlovákiában (72%), Dániában (72%), Franciaországban (56%) és Észtországban (47%) volt a legmagasabb 2010-ben (*EUROSTAT, 2012*). Az EU-27 országaiban mindössze 8%-ot tett ki a kisegítő (nem családtag) munkaerő.

Magyarországon 2010-ben 3,9 millió aktív foglalkoztatott volt, ebből a foglalkoztatottak 70%-a a szolgáltatásban, 26%-a az iparban és mindössze 4%-a a mezőgazdaságban dolgozott (*KSH, 2012*). Ennek megfelelően 171,8 ezer fő dolgozott a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban, ami csökkenést jelent az előző időszakhoz képest. Az EU-15 fejlett tagországaiban az aktív foglalkoztatottak mindössze 2%-a dolgozott a mezőgazdaságban. Ennek legfőbb oka, hogy a gépesítettség javulásával párhuzamosan csökkent a foglalkoztatás mértéke, ugyanis a korszerű, precíziós mezőgazdasági gépekkel pontosabb, megbízhatóbb munkavégzést lehet elérni a munkatermelékenység látványos javulása mellett.

A mezőgazdasági munkaerő-felhasználás belső szerkezetében nem történt számottevő változás, hiszen az összes munkaerő-ráfordítás több mint háromnegyed részét évek óta a nem fizetett munkaerő-felhasználás teszi ki. A felhasznált munkaerő 2007 és 2010 között 5%-kal csökkent, ezen belül a fizetett ÉME 6%-kal, míg a nem fizetett ÉME 5%-kal (3. táblázat). Ennek megfelelően a gazdaságok 2010-ben 436 ezer éves munkaerőegységet használtak fel. Ez azt jelenti, mintha 436 ezer fő egész évben teljes munkaidőben dolgozott volna, a nem fizetett és az időszakos munkavégzést is figyelembe véve.

A vizsgált időszakban a munkaerő és egyúttal a nem fizetett mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás nagyarányú csökkenése elsősorban az egyéni gazdaságok számának gyors ütemű fogyatkozására vezethető vissza, míg a fizetett ÉME elsősorban a tár-

3. táblázat

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás alakulása Magyarországon

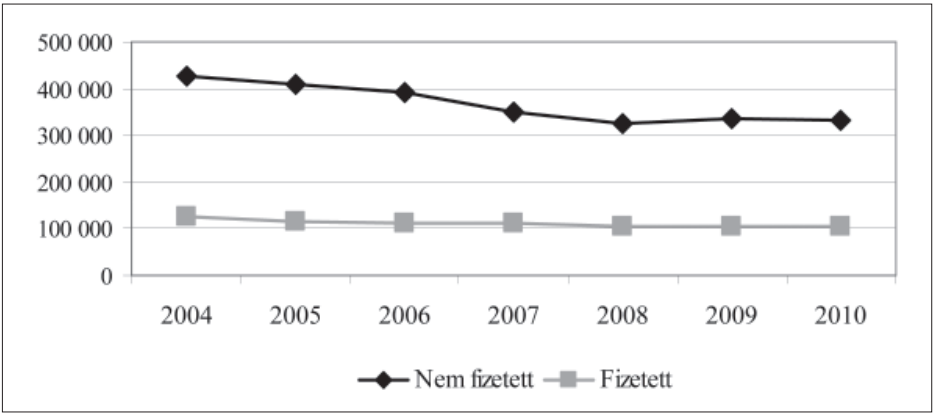
(M. e.: éves munkaerőegység)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010
Nem fizetett	348 046	314 915	336 482	331 938
Fizetett	111 245	106 934	105 793	104 718
Összesen	459 291	421 849	442 275	436 656

Forrás: KSH, 2011

2. ábra

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás alakulása fizetett és nem fizetett kategóriák szerint (ÉME)

Forrás: saját szerkesztés KSH, 2011 alapján

sas vállalkozásoknál került felhasználásra (2. ábra).

4. MEZŐGAZDASÁGI FÖLDHASZNÁLAT AZ EU-BAN

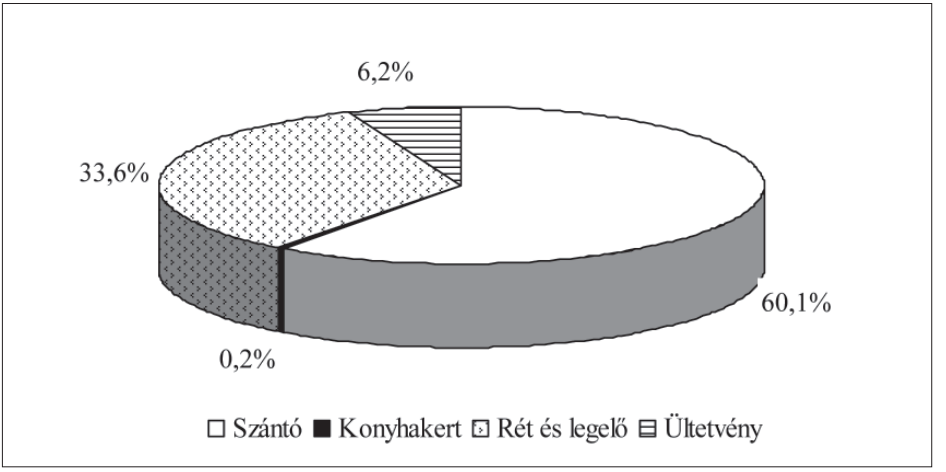
A 2007–2010 közötti időszakban az EU-27 teljes földterületének 40%-a mezőgazdasági terület volt. Az EU-27 tagországainak gazdaságai 171 millió ha mezőgazdasági területen gazdálkodtak 2010-ben. Az EU összes mezőgazdasági területének 60,1%-a szántó-, 33,6%-a gyepterület, 6,2%-a ültetvény és 0,2%-a konyhakert (3. ábra). Magyarországon a mezőgazdasági terület 78%-a szántó, 17%-a gyep, a konyhakert, a gyümölcsös és a szőlőterület részaránya pedig együttesen 5% volt (*KSH, 2010*). Magyarország mezőgazdasági területe 5,3 millió ha-t tett ki, 2007-hez képest (5,8 millió ha) 0,5 millió ha-ral csökkent a mezőgazdasági terület Magyarországon, ami a szántó- és gyepterület csökkenésével magyarázható.

Az Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) 2010. évi adatai alapján elmondható, hogy a 8800 mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezet átlagosan 337 ha, az 567 ezer egyéni gazdaság pedig átlagosan 4,6 ha mezőgazdasági területet művelt. Az EU-27 általános mezőgazdasági összeírása alapján az egy lakosra jutó mezőgazdasági terület 2010-ben 0,34 ha, míg az átlagos üzemméret 14,3 ha (Magyarország esetében az egy lakosra jutó mezőgazdasági terület 0,53 ha, az átlagos üzemméret 9,3 ha) volt.

Írországban, Spanyolországban, Luxemburgban, Ausztriában, Portugáliában, Szlovéniában és az Egyesült Királyságban a mezőgazdaságilag hasznosított területen belül a szántó aránya 50%-nál alacsonyabb volt. A többi tagországban ez az érték meg-

3. ábra

Mezőgazdasági terület megoszlása művelési áganként az EU-ban, 2010-ben

Forrás: EUROSTAT, 2012

haladta az 50%-ot. Magyarországon a mezőgazdasági területnek az ország területéhez viszonyított aránya és ezen belül a szántóé egyaránt meghaladta az EU-27 tagországainak átlagát. Magyarország területének 57%-a áll mezőgazdasági művelés alatt, ennél magasabb arány csak az Egyesült Királyságban volt megfigyelhető (*EUROSTAT, 2012*). A szántóterület 46%-os aránya az ország területén belül (4,3 millió ha) az uniós tagországok közül Dánia után a második legnagyobb.

Az EU-ban az állandó legelőterületek aránya meghaladta a mezőgazdasági terület egyharmadát. Az Egyesült Királyságban és Írországban az állandó legelőterületek aránya volt a meghatározó (a teljes területük 46 és 51%-a), így a gazdaságok elsősorban a legeltetéses állattartással foglalkoznak (*EUROSTAT, 2012*).

Az EU gazdaságainak 49%-a 2 ha alatti területen gazdálkodik, az összes mezőgazdasági terület csupán 2%-án. A gazdaságok csaknem 70%-a 5 ha-nál, mintegy 80%-a 10 ha-nál kisebb mezőgazdasági területen gazdálkodik, ami az összes mezőgazdasági terület 5%-át jelenti. A 10–30 ha közötti birtokkategóriába esik a gazdaságok csaknem 11%-a, amely a mezőgazdasági terület 12%-át képviselte. A 30–50 ha, illetve az 50–100 ha közötti földbirtokot a gazdaságok 3,3-3,3%-a művelte a terület 9, illetve 16%-án. A gazdaságok 2,7%-a (325 ezer gazdaság) rendelkezik legalább 100 ha-ral, ugyanakkor a mezőgazdasági terület 50%-át hasznosítják (4. táblázat).

Érdekes kép adódik tagországonként elemezve a 100 ha feletti területet művelő gazdaságok arányát. Ezek aránya 15 tagállamban 5% alatt volt, Görögországban, Cipruson, Lengyelországban, Romániában és Szlovéniában alig találunk 100 ha feletti üzemméretet, arányuk az összes gazdaság 1%-át sem érte el. Belgiumban, Észtországban, Spanyolországban, Finnországban és Szlovákiában 5 és 10% között mozgott ez az érték. A Cseh Köztársaságban, Dániában, Franciaországban, az Egyesült Királyságban és Luxemburgban a 100 ha feletti nagygazdaságok aránya már megközelítette a 20%-ot. Gazdasági súlyukat tovább növeli, hogy az összes mezőgazdasági terület meghatározó részét művelik a Cseh Köztársaságban (88,5%), az Egyesült Királyságban (71,9%), Dániában (66,1%), Franciaországban (59,1%) és Luxemburgban (50,4%).

4. táblázat

A gazdaságok száma a mezőgazdasági terület nagysága szerint, 2010-ben

(M. e.: ezer db)

Megnevezés	Összes	< 2	2–4,9	5–9,9	10–19,9	20–29,9	30–99,9	≥ 100
		ha						
EU-27	*11 966,8*	*5 866,6*	*2 407,3*	*1 302,5*	*900,2*	*377,2*	*786,4*	*325,0*
összes %-a	*100,0*	*49,0*	*20,6*	*10,8*	*7,5*	*3,1*	*6,5*	*2,7*
Belgium	42,9	5,2	4,4	5,2	6,8	5,1	13,9	2,7
Bulgária	370,5	308,1	30,4	10,7	6,8	2,9	5,9	5,5
Cseh Köztársaság	22,9	2,3	1,3	4,2	3,9	2,1	4,7	4,4
Dánia	42,1	2,1	0,9	8,1	7,8	4,3	10,8	8,1
Németország	299,1	15,7	11,7	47,3	63,2	30,9	96,7	33,6
Észtország	19,6	2,4	4,2	4,1	3,5	1,5	2,3	1,7
Írország	139,9	2,3	7,4	15,7	33,6	24,7	51,4	4,7
Görögország	674,9	344,3	172,6	83,4	43,4	14,0	15,6	1,4
Spanyolország	989,8	292,8	232,8	141,8	110,9	53,0	107,2	51,2
Franciaország	516,1	76,1	62,7	46,6	50,1	33,3	153,0	94,2
Olaszország	1 620,9	824,6	357,7	186,1	120,1	46,7	70,1	15,5
Ciprus	38,9	29,2	5,6	2,0	1,0	0,37	0,5	0,12
Lettország	83,4	9,9	18,4	22,6	17,5	5,7	6,7	2,6
Litvánia	199,9	32,6	84,8	39,9	21,5	6,6	10,7	3,8
Luxemburg	2,20	0,2	0,16	0,22	0,17	0,12	0,8	0,44
Magyarország	*576,8*	*455,5*	*46,1*	*26,5*	*19,4*	*7,9*	*13,8*	*7,4*
Málta	12,5	11,1	1,1	0,2	0,040	0,01	:	:
Hollandia	72,3	9,7	11,0	10,3	10,8	7,5	20,8	2,2
Ausztria	150,3	17,2	30,2	26,6	32,6	17,1	23,6	2,8
Lengyelország	1 506,6	363,2	468,2	334,9	218,5	59,9	52,2	9,6
Portugália	305,3	153,9	77,1	33,2	18,9	6,4	9,7	6,1
Románia	3 859,0	2 866,4	727,4	182,4	43,6	9,7	15,7	13,7
Szlovénia	74,7	20,5	24,9	17,4	8,3	2,0	1,4	0,1
Szlovákia	24,5	9,5	6,3	2,6	1,6	0,7	1,5	2,2
Finnország	63,9	1,8	4,3	7,9	13,3	9,7	22,8	3,8
Svédország	71,1	1,3	7,6	15,8	14,2	7,1	17,1	7,9
Egyesült Királyság	186,7	8,65	8,0	26,8	28,7	17,9	57,5	39,2

Forrás: EUROSTAT, 2012

Ugyanakkor a Cseh Köztársaságban, Dániában és az Egyesült Királyságban a nagyobb üzemek mellett jelentős szerepet játszottak a kisebb méretű, 5–20 ha területet művelő gazdaságok is, melyek aránya ezekben a tagországokban 30-38%-ot tett ki. Sőt a közepes méretű gazdaságok (20–50 ha) száma is meghatározó volt, hiszen arányuk elérte a 19–22%-ot. Franciaországban, Luxemburgban, Németországban és Írországban a 30 ha feletti területen gazdálkodó közepes-nagy méretű farmok aránya egyaránt meghaladta a 40%-ot (*EUROSTAT, 2012*).

Az elaprózódott birtokszerkezet jellemezte Bulgáriát, Görögországot, Olaszországot,

5. táblázat
Gazdaságok számának megoszlása mezőgazdasági terület kategóriánként, illetve gazdasági formánként Magyarországon

Mezőgazdasági terület kategória	Egyéni gazdaságok (db)	%	Társas gazdaságok (db)	%	Összes gazdaság (db)	%
1 ha mg. terület >=	417 294	74	2 663	29	419 957	73
1,01–5 ha mg. terület >=	82 134	14	739	8	82 873	14
5,01–10 ha mg. terület >=	25 648	5	570	6	26 218	5
10,01 ha mg. terület <	42 553	7	5 187	57	47 740	8
Összesen	*567 629*	*100*	*9 159*	*100*	*576 788*	*100*

Forrás: 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ 2010), KSH

Ciprust, Magyarországot, Máltát, Portugáliát, Romániát, ugyanis a 2 ha alatti gazdaságok aránya meghaladta az 50%-ot (50,4–90,1% között változott). Ezzel szemben néhány tagországban (Dániában, Írországban, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban) arányuk még az 5%-ot sem érte el. Litvániában, Lettországban, Szlovéniában, Lengyelországban és Ausztriában a 2 és 20 ha közötti területet hasznosító gazdaságok a meghatározóak (sorrendben 89; 82; 68; 68 és 60%-os aránnyal).

A magyar mezőgazdaságban a gazdaságok közel 90%-a 5 ha alatti földterületen gazdálkodik. Ez az arány jóval meghaladja az EU-tagországok 70%-os átlagát, ami a szakértők által versenyképesnek ítélt 10–30 haos átlagos birtokstruktúra kialakításától még messze van (*KSH, 2012*). A mezőgazdasági terület nagyságának gazdálkodási formánkénti vizsgálatából kiderül, hogy az egyéni gazdaságok közel 88%-a (498 046), a társas vállalkozások 37%-a (2811) 5 ha-nál kisebb területen gazdálkodott (5. táblázat). Az egyéni gazdaságok mindössze 7%-a, míg a társas vállalkozások 57%-a 10 ha-nál nagyobb mezőgazdasági területet művelt. Gazdálkodási formától függetlenül elmondható, hogy a gazdaságoknak csupán 8%-a tartozik a 10 ha-nál nagyobb üzemméret kategóriába.

A 6. táblázat mutatja be a gazdaságok által használt összes mezőgazdasági terület megoszlását mezőgazdasági terület kategóriánként, illetve gazdasági formánként. A legfeljebb 5 ha mezőgazdasági területen gazdálkodó egyéni gazdaságok az összes egyéni gazdaság által használt mezőgazdasági terület 12%-át, az 5–10 ha közötti területen gazdálkodó egyéniek pedig a 8%-át használták. Ezzel szemben a társas vállalkozásokra nem jellemző a 10 ha alatti üzemméret. A 10–50 ha közötti méretű egyéni gazdaságok az összes egyéniek által használt mezőgazdasági terület 29%-át, míg az ugyanebbe a méretkategóriába eső társas vállalkozások csupán a társasok által használt terület 1%-át használták. Összességében elmondható, hogy az egyéni gazdaságok által művelt összes mezőgazdasági terület 65%-a 100 ha alatti üzemméretű gazdaságoknál található. Ezzel szemben a társas vállalkozások által hasznosított mezőgazdasági terület 77%-át az 500 ha-nál nagyobb gazdaságok művelték. A két gazdálkodási formát együtt értékelve elmondható, hogy az 500 ha-nál nagyobb területet művelő gazdaságok az összes mezőgazdasági terület mindössze 38%-át használták, mely elaprózódott birtokszerkezetre utal.

5. A GAZDASÁGOK ALAKULÁSA TERMELÉSI TÍPUS SZERINT

Az egyes gazdaságok tevékenységét nagymértékben befolyásolják a környezeti tényezők, illetve a kérdéses ország adottságai. Ebből kifolyólag egyes tagországok növénytermelésre (szántóföldi, illetve zöldség- és gyümölcstermelésre) specializálódnak, más tagországokban az állattartás képvi-

6. táblázat
Gazdaságok által használt összes mezőgazdasági terület megoszlása mezőgazdasági terület kategóriánként, illetve gazdasági formánként Magyarországon

Mezőgazdasági terület kategória	Egyéni gazdaságok (ha)	%	Társas gazdaságok (ha)	%	Összes gazdaság (ha)	%
1 ha mg. terület >=	88 477	3,7	132	0,0	88 609	1,9
1,01–5 ha mg. terület	196 114	8,1	2 174	0,1	198 288	4,3
5,01–10 ha mg. terület	182 627	7,6	4 253	0,2	186 880	4,1
10,01–20 ha mg. terület	259 123	10,7	10 142	0,5	269 265	5,8
20,01–50 ha mg. terület	441 209	18,2	31 254	1,4	472 463	10,2
50,01–100 ha mg. terület	394 492	16,3	50 564	2,3	445 056	9,7
100,01–200 ha mg. terület	409 898	16,9	108 135	4,9	518 033	11,2
200,01–500 ha mg. terület	401 606	16,6	295 474	13,5	697 080	15,1
500 ha mg. terület fölött	46 825	1,9	1 689 862	77,1	1 736 687	37,7
Összesen	*2 420 371*	*100,0*	*2 191 990*	*100,0*	*4 612 361*	*100,0*

Forrás: 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ 2010), KSH

sel nagyobb súlyt a mezőgazdaságon belül. A 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás alapján elmondható, hogy az EU-27 gazdaságainak több mint a fele kizárólag növénytermeléssel foglalkozik (25%-a elsősorban szántóföldi növénytermeléssel, 20%-a ültetvényekkel, 2%-a zöldség- és gyümölcstermeléssel, 4%-a vegyes növénytermeléssel). Állattenyésztésre a gazdaságok több mint 30%-a specializálódott (15%-a kérődző, 12%-a abrakfogyasztó, 7%-a vegyes állománnyal rendelkezik). A fennmaradó gazdaságok 13%-a vegyes gazdálkodást folytatott, illetve 2%-a nem beazonosított gazdaság (4. ábra).

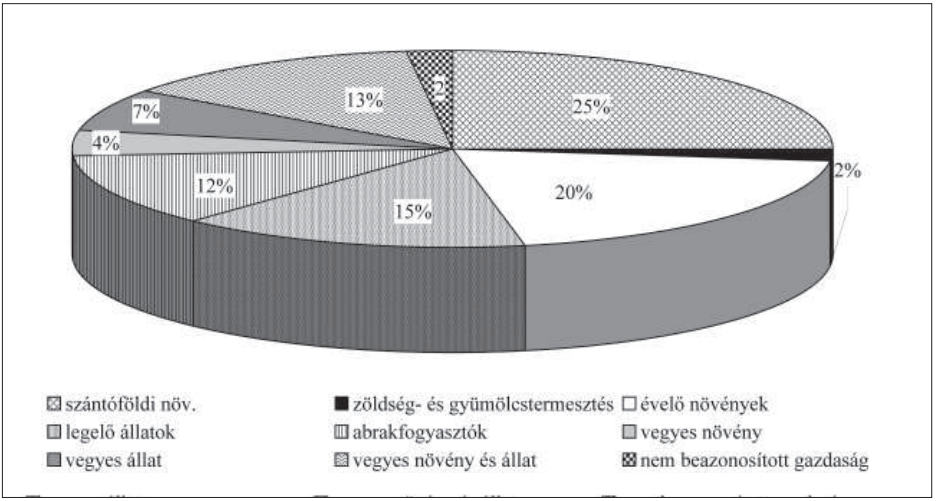
Az egyes tagországokban a gyepterület magas arányának köszönhetően nagy hagyományai vannak a kérődző állatfajok (szarvasmarha, kecske, juh), valamint a lófélék tartásának. Írország sajátos helyzetéből adódik, hogy a farmok mintegy 87%-a kizárólag legelőre alapozott állattartásra (szarvasmarha, juh) specializálódott. Szlovéniában, Ausztriában, Németországban, Svédországban és Hollandiában 40–53% között alakult e gazdaságok aránya, de még Csehországban és Franciaországban is a gazdaságok mintegy harmada foglalkozott kizárólag kérődző állatok tartásával. Abrakfogyasztó állatok tartásában elsősorban Románia és Magyarország emelkedett ki. Itt fontos azonban megemlíteni, hogy Magyarországon az abrakfogyasztó állattartó gazdaságok magas aránya az alacsony küszöbértékből következik, jelentős része vidéki háztartás (*EUROSTAT, 2012*).

A többféle állatfajt (kérődző és abrakfogyasztó) egyaránt tartó gazdaságok aránya csupán néhány tagországban haladta meg az 5%-ot (Bulgária, Románia, Szlovénia, Szlovákia, Lengyelország, Lettország, Litvánia és Portugália). Ezzel szemben a vegyes állattartást folytató gazdaságok aránya az összes gazdaság számának közel 7%-át tette ki, ami elsősorban a már korábban említett egyes tagországokban (Románia, Lengyelország, Bulgária) található nagyszámú kisgazdaságnak tulajdonítható (*EUROSTAT, 2012*).

Összességében elmondható, hogy 2010-ben az EU gazdaságaiban a nagyállategységben kifejezett állatállomány közel fele (48%) szarvasmarha. A sertés és a baromfi aránya 27, illetve 14%-ot, a juh- és kecskeállomány 8%-ot, az egyéb állatok 2%-ot tettek ki. A 2007–2010 közötti időszakban Bulgáriában, Spanyolországban, Olaszországban, Máltán és Romániában a szarvasmarha-állomány csökkenő tendenciát

4. ábra

A gazdaságok megoszlása termelési típus szerint, 2010-ben

Forrás: EUROSTAT, 2012

mutatott (*EUROSTAT, 2013*). A szarvasmarha-állomány 47%-a azonban így is Franciaországban, Németországban és az Egyesült Királyságban összpontosult. Magyarország esetében is csökkent a szarvasmarha-állomány létszáma, 705 ezerről 682 ezerre 2007 és 2010 között (*KSH, 2013*). A sertést tartó országok közül Németországot (6,390 millió nagyállategység), Spanyolországot (6,155 millió nagyállategység), Lengyelországot (3,657 millió nagyállategység), Dániát (3,516 millió nagyállategység) és Franciaországot (3,226 millió nagyállategység) indokolt kiemelni, ahol az EU sertésállományának meghatározó részét tartották. A vizsgált időszakban az EU baromfiállománya kismértékben emelkedett (hasonló tendencia volt megfigyelhető Magyarországon is).

A szántóföldi növénytermelés jelentős arányt (34-57%) képviselt Dániában, Észtországban, Lettországban, Lengyelországban, Szlovákiában, Finnországban és Svédországban. Magyarországon kizárólag szántóföldi növénytermeléssel a gazdaságok 21%-a foglalkozott. Az EU-27 mezőgazdasági területének 31%-án termeltek gabonát, ebből Magyarországon volt található a gabonatermő terület 5,2%-a. Magyarországon a mezőgazdasági terület felén termeltek gabonát 2010-ben, ehhez hasonló, illetve nagyobb arány csak Lengyelországban (53%), Dániában (54%) és Finnországban (54%) található (*EUROSTAT, 2012*).

Az EU legnagyobb búzatermelő tagországainak sorában Magyarország a tizedik helyet foglalta el 2010-ben. Kukoricából Franciaország, Olaszország és Románia után Magyarországon termett a legnagyobb mennyiség, ami az EU összes kukoricatermeséből 12%-ot tett ki. A napraforgó termelésében is figyelemreméltóan magas, 16%-os részesedést ért el Magyarország, ettől magasabb arányt csak Franciaország és Románia képviselt.

A zöldség- és gyümölcstermelő gazdaságok számaránya meghaladta a 3%-ot a mediterrán régiókkal rendelkező tagországokban (Spanyolország, Portugália, Málta, Ciprus, Franciaország). Hollandiában 14%-ot képviselt a kertészettel (virág-, paradicsom-, paprikatermelés stb.) foglalkozó gazdaságok aránya. A kertészeti tevékenység jelentőségét növeli a megtermelt áru magas hozzá-

adott értéke és a foglalkoztatottak magas száma. Ez is hozzájárul egyes térségekben a vidéki lakosság megélhetéséhez és helyben tartásához. Az ültetvénnyel rendelkező gazdaságok aránya egyes tagországokban megközelítette, sőt meghaladta az 50%-ot (Görögország, Ciprus, Olaszország, Spanyolország). Portugáliában (36,5%), Franciaországban (17,9%) és Magyarországon (14,8%) is jelentős arányt képviseltek az ilyen típusú gazdaságok, elsősorban a szőlő- és bortermelésnek köszönhetően (*EUROSTAT, 2012*).

Litvániában, Lengyelországban és Szlovákiában az összes gazdaság több mint 20%-a volt vegyes gazdaság. A vegyes gazdaságok aránya Bulgáriában, Csehországban, Portugáliában, Romániában és Szlovéniában 15-20%, Dániában, Észtországban és Magyarországon 10-15% között mozgott.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Beke J. – Forgács A. – Tarján T. (2011): Európai uniós országcsoportok mezőgazdasági teljesítményének összehasonlító vizsgálata. Gazdálkodás 55. évf. 1. sz. 39-51. pp. – (2) Dorgai L. – Keszthelyi Sz. – Miskó K. (2003): Gazdaságilag életképes üzemek az Európai Unió modernizációs támogatásainak alkalmazása szempontjából. AKII, Budapest, 2. sz. 90. p. – (3) EUROSTAT (2011): Europe in figures – Eurostat yearbook 2011: Agriculture, forestry and fishery. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/CH_08_2011/EN/CH_08_2011-EN.PDF – (4) EUROSTAT (2012): Agriculture, fishery and forestry statistics. Main results – 2010-11. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FK-12-001/EN/KS-FK-12-001-EN.PDF – (5) EUROSTAT (2013): Cattle population – annual data (apro_mt_lscatl) – (6) Internet1: 2010. évi XXIV. törvény a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírásról. http://www.complex.hu/kzldat/t1000024.htm/t1000024.htm – (7) Kapronczai I. (2007): A mezőgazdaság gazdaságstruktúrája és jövedeleminformációs rendszerei. Statisztikai szemle 85. évf. 1. sz. 36-56. pp. – (8) Keszthelyi Sz. (2005): A tesztüzemek 2004. évi gazdálkodásának eredményei. Agrárgazdasági Információk, AKI, 132. p. – (9) Keszthelyi Sz. – Pesti Cs. (2008): A gazdaságok jövedelmének és a mezőgazdaság üzemszerkezetének várható változása 2010-ig. AKI, 2. sz. 71. p. – (10) Keszthelyi Sz. – Pesti Cs. (2012): A Tesztüzemi információs rendszer eredményei 2010. AKI, Budapest, 153. p. – (11) Kovács G. (2001): Adatszolgáltató mezőgazdasági üzemek az EU információs rendszerében. Gazdálkodás 45. évf. 6. sz. 63-66. pp. – (12) Kovács G. – Udovecz G. (2003): A mezőgazdasági vállalkozások jövedelmezősége az Európai Unióban és Magyarországon. Gazdálkodás 47. évf. 3. sz. 1-16. pp. – (13) KSH (2008): Magyarország mezőgazdasága, Gazdaságtipológia, 2007. 34-38. pp. – (14) KSH (2010): Magyarország mezőgazdasága, 2010. (Általános mezőgazdasági összeírás) http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gszo/amo10.pdf – (15) KSH (2011): Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás (1998-). http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_omr004.html – (16) KSH (2012): A foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági ágak szerint, nemenként – TEÁOR ’08. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/mpal9807_02_01_02a.html – (17) KSH (2013): Állatállomány, december (1995-). http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oma003.html – (18) Potori N. – Biró Sz. – Bögréné Bodrogi G. – Kovács M. – Kozák A. – Mándi-Nagy D. – Molnár A. – Papp G. – Popp J. – Rácz K. – Radóczné Kocsis T. – Székely E. (2012): Közös Agrárpolitika 2014-2020: A reformtervezetek alapján várható hatások és kihívások Magyarországon. AKI, Budapest, 78. p. – (19) Takács J. (2005): A magyar mezőgazdaság főbb jellemzői a 2003. évi gazdaságszerkezeti összeírás alapján (I). Statisztikai Szemle 83. évf. 8. sz. 705-723. pp. – (20) Udovecz G. – Pesti Cs. – Keszthelyi Sz. (2012): Nyertes és vesztes gazdaságok Magyarországon. Gazdálkodás 56. évf. 5. sz. 387-398. pp.